

”אבא! היכן המדינה?”

”מעשה באב ובנו שהיו מהלכין בדרך,
נתייגע הבן, אמר לאביו: אבא! היכן המדינה?
אמר לו: בני סימן זה יהא בידך,
אם ראית בית קברות לפניך
הרי המדינה קרובה לך”.

(מדרש שוחר טוב, תהילים כ')

מדרש זה מסעיר את הלב במשמעותו האקטואלית ונדמה כאילו נכתב בימינו אנו. אמנם לפי פשוטו של מדרש
”המדינה” היא עיר הבירה, ובית הקברות הסמוך לעיר, מציין את הקרבה הגיאוגרפית אליה, אך עם זאת אי
אפשר להתעלם מצפונות המדרש ההולמים כל כך את מושגי ימינו ומשווים מימד מיוחד ליחס שבין ”יום
הזיכרון” ו”יום העצמאות”.

הדרך לתקומת מדינת ישראל הנפרשת על פני אלפי שנות חורבן וגלות, פרעות ושואה, הינה כה ארוכה ורצופת
תלאות, עד כי אין פלא שמתייגע הבן ושואל: אבא היכן המדינה? תשובתו של האב לא באה ללמד רק על
סמיכות המקום, בין העיר לבית הקברות, אלא על סמיכות הזמן.
הדרך לתקומת המדינה כרוכה במסירות נפש ובקרבות רבים הטמונים בבית הקברות בהר הנושק לעיר. ”אין
כובשים את ההר אם אין קבר במורד”. אך דווקא לכן יקרה המדינה שקמה בדם בניה – כפל כפליים והאחריות
לדמותה, שתהיה ראויה לקרבנם - מחייבת שבעתיים.

צוואה אחרונה

דברים מעין אלה כתב שלום קרניאל הי”ד, ימים ספורים לפני נפילתו ב”שיירת העשרה” בדרכו לגוש עציון
בתש”ח, והם מהדהדים באוזנינו עד עצם היום הזה כצוואה:
” וּאֶעְבֹּר עֲלֵיִךְ וְאֶרְאֶךָ מֵתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיִךְ
וְאֹמֵר לְךָ בְּדַמְיִךְ חַיִּי וְאֹמֵר לְךָ בְּדַמְיִךְ חַיִּי
הַמְאֹרְעוֹת שֶׁפָּרְצוּ בְּאַרְץ עַם הַהִכְרָזָה עַל הַמְּדִינָה הַיְהוּדִית, לֹא בָאוּ לָנוּ כַּהֲפָתְעָה. חֲשַׁשְׁנוּ תַּמִּיד כִּי לִידֵת
הַמְּדִינָה הָעֵבְרִית תִּבּוֹא מֵתוֹךְ קוֹרְבָנוֹת אָדָם וּרְכוּשׁ, וְהֵנָּה בָאוּ הַדְּבָרִים. אִוֵּלֵם הַפְּעַם שׁוֹרֶרֶת הַהִכְרָה כִּי
דַּמְיֵנו לֹא נִשְׁפָּךְ לַחֲיִנִּים, הַדָּם שֶׁנִּיתֵן לָנוּ לַעַת הַזֹּאת, דָּם בְּרִית הוּא בְּחַבְלֵי הַלִּידָה שֶׁל שְׁחָרוֹר הַמּוֹלַדֶּת.
הֵנָּה תִּפְּלָה שְׁבָרִית זֹה הַנִּכְרָתֶת כַּעַת בֵּין הַיְשׁוּב וְהָאָרֶץ בְּדָם הַמְּגִינִים, תִּהְיֶה לְבָרִית עוֹלָם. וְלֹא יִנְתָּשׁוּ
עוֹד מֵעַל אֲדַמְתָּם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אֲמַר ה' אֱלֹהֵי הַיָּד ”.
שלום וחבריו לא זכו אמנם להגשמת תפילתם באותה שעה. גוש עציון הבודד והנצור, שלחם עד כלות כוחותיו,
נפל ממש על סף תקומת המדינה בדי באייר תש”ח. ועל שפתי לוחמיו הסיסמא שהפכה להם לשבועה ”נצח
ירושלים”. אך תפילתם ומסירות נפשם של אנשי גוש עציון עת כל לוחמי תש”ח, לא היתה לשווא. בזכותם קמה
מדינת ישראל, בחסדי ה' יתברך.

החוב

ההתחייבות לא לשכוח את הנופלים, אינה עניין של נוסטלגיה, ואף לא יחס של כבוד שאנו חולקים למתים
בלבד. עיקרה הוא למעננו, אנו החיים, למען כבודנו אנו, למען תהיה דמות המדינה מוארת באור פניהם של אלה
שמסרו נפשם למענה. ביטוי נוגע ללב, ואולי קורע לב, לתחושה זו נמצא בשירה של רחל נגב, מלוחמות הפלמ”ח
ושמו נאה לו: החוב.

החוב

בְּשֵׁנֶת תַּשׁ”ח נָתַנּוּ לִי הַבְּחוּרִים
בֵּית וְשָׂדֶה
שִׁי.

אֲזֵ הַרְמָתִי כָּל חַיִּי מִשָּׂאת
כָּל חַיִּי אֲמַרְתִּי אֲזֵ
לְתֵת.

אֵינִי יְכוּלָה לְהַחְזִיר אֶת הַחֹב

מְשָׁנָה לְשָׁנָה גָּדַל הוֹנֵי לְבָלֵי הַכָּר
מְשָׁנָה לְשָׁנָה אֲנִי עֲנִיָּה
יוֹתֵר וְיוֹתֵר
עֲנִיָּה עַד כָּאֵב
עֲנִיָּה עַד חֲרָפָה - -

א-לֵי! עֲזוֹר לִי לְזָכַר מָה -
נִתְּנוּ לִי הַבְּחוּרִים בְּתַשׁ"ח.
לֹא לְשִׁכַּח אֵיךְ
שָׁאֲבוּ לִי מֵיִם בְּנַפְשָׁם
מִן הַבּוֹר
וְאֲנִי שְׁתִּיתִי
וְאָחִי

לְעוֹלָם לֹא אוֹכֵל לְשֵׁלֵם
אֶת הַחֹב - -
א-לוֹהִים תָּן לָהֶם אֶתְּהָ
מְאוֹצְרֵךְ הַטּוֹב
לְבְּחוּרִים אֲשֶׁר מִתַּחַת לְאֲבָנִים
הַלְּבָנוֹת.

ודגלו עלי אהבה

זהו אפוא פשר ההצמדה, שבמבט ראשון אינה מובנת ופשוטה, בין שני ימים טעונים אלה: יום הזיכרון ויום העצמאות. הצמדה זו מבקשת לומר לנו ב"שפת החיים", כי רק אם נדע להפנים בנפשנו, את מסירות נפשם של הנופלים במערכה ולחשוף את ה"הוד שבתפארת" ביום הזיכרון, יעלה בידינו לבנות, על יסודות איתנים, את ה"יסוד שבתפארת" ביום העצמאות, ולהרים אל-על את דגל תפארת ישראל.
או אז לא יהיה לנו יום העצמאות, רק יום של פטישי פלסטיק ההולמים על הראש בצווחה חלולה ולא רק יום "נפנף" ו"מנגל", במות ישחק וליצנות תפלה עד זרא, אלא יום שיש לחוג אותו בגיל וברעדה, בקדושה ובטהרה: כי יש יום בו יונף אל-על דגלנו בזוך ובזוהר ויעטוף כטלית אומה נאספת אל צור לבבה.
לבן ותכלת דגלה, כלבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, ועליו צבאי צבאות פנים ושמות --
ודגלו עלי אהבה.

חנן פורת

כך עושים שלום!

יום ירושלים חל בדרך כלל בשבוע שבו אנו קוראים בשבת את פרשות בהר-בחוקות. פרשת בחוקות הפותחת במסכת ברכות יקרות ערך לעם ישראל מאירה בפנינו תוכנות חדשות באשר למושגי מלחמה ושלום.

לתובנות אלה התוודעתי, מתוך חוויות אישיות שעברו עלי, במלחמת ששת הימים, בעת שחרור ירושלים ובעקבותיהן נכתבים המאמר שלפניכם.

"ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם. ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב" (ויקרא כ"ו ו-ז).

בפתח פרשת בחוקותי מציירת התורה תמונה אידיאלית ובמוקדה בשורת שלום: "ונתתי שלום בארץ". לכאורה אידיליה גמורה: שלום ושלווה, אין עוד מלחמה.

ברם מיד בפסוק הבא אנו קוראים: "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב". אמנם גם זו בשורה טובה אך איה השלום המובטח בפסוק הקודם? היכן הבשורה הנכספת של אחרית הימים: "וכתתו חרבותם לאיתים וחניתותם למזמרות. לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעיה ב', ד'). אל תהי שאלה זו קלה בעינינו. ואל נראה בהבדל שבין "בשורת הניצחון" ל"בשורת השלום" דבר של מה בכך. הן על יעקב אבינו, נאמר: "ויירא יעקב מאד ויצר לו" (בראשית ל"ב, ח'), ואמרו חז"ל: "ויירא" – שמא יהרג, "ויצר לו" – שמא יהרוג". ואנו, בניו ההולכים בדרכיו, איננו חפצים להיות לא מן הנהרגים ולא מן ההורגים – שלום אנו מבקשים!

שלום מתחיל מבית

הרמב"ן בפרושו לתורה, מתמודד עם שאלה נוקבת זו ושתי תשובות יסוד בפיו, מתוות השקפת עולם שלמה: **התשובה האחת:** "ונתתי שלום בארץ: שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו". "הארץ" לפרוש זה היא המסגרת הלאומית, ו"שלום בארץ" משמעותו שלום מבית – בתוך עם ישראל – ולא מלחמת אחים חלילה. **והתשובה השניה:** "השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם, לצאת אליהם למלחמה וינסו". לפרוש זה "הארץ" היא התחום הגיאוגרפי של ארץ ישראל ובשורת "שלום בארץ" משמעותה: גם אם תתחולל מלחמה – תועתק אל מחוץ לגבולותיה. התורה מבקשת להדגיש כי גם במציאות אשר בה: "חשך יכסה ארץ וערפל לאומים" יכול עם ישראל לשכון בטח בארצו.

אמנם עדיין חרבו על ירכו אך זו מופנית כנגד אויביו ולא כנגד אחיו, ובעת מלחמה ידע לרדוף את אויביו ולהעתיק את המערכה אל שטחם.

הוויה זו ראויה לשאת בגאון את התואר "שלום" גם אם אין היא עדיין שלום של "וכתתו", ואפשר שהיא הנדבך ההכרחי של "השלום הלאומי" עליו תיבנה קומת העל של "השלום העולמי".

כמה רלוונטיים דברים אלה לדורנו, אשר רבים מבניו בכמיהתם לשלום הסתבכו במיסטיקה גמורה ואיבדו כל קשר עם היסודות הלאומיים הריאליים של כבוד, עוז וביטחון אשר בלעדיהם לא יכון שלום.

"שאלו שלום ירושלים"

לפני ארבעים שנה, עת שבנו למרחבי ארץ ישראל ולירושלים השלמה – במלחמת ששת הימים, זכינו לראות עין בעין כיצד חופפת עלינו בשורת "שלום בארץ" חרף סערת המלחמה.

זכור נזכור בהמיית לב את האווירה המופלאה של הימים שקדמו למלחמה: את תחושת הגורל והיעוד של עם שלם "כאיש אחד בלב אחד" אשר זקף קומתו כנגד הקמים עליו ואין עוד בתוכו מחיצות של "דתיים" ו"חילוניים", "ימין ושמאל", "ספרדים" ואשכנזים" אלא כולם "פניהם איש אל אחיו" ובלבם אהבה ואחוה ושלום ורעות.

זכור נזכור גם את עוז רוחם של הלוחמים והמפקדים אשר בחסדי ה' העתיקו במסירות נפש את המערכה אל שטח האויב, השמידו את מטוסיו בבסיסהם ורדפו את מבקשי נפשנו עד גדות הירדן, תעלת סואץ ומרומי החרמון ורמת הגולן.

בימים אלה של חולשת דעת, מבוכה ונסיגה, בעטיים עומדים כל הישגי מלחמת ששת הימים – על כפות המאזניים, נישא תפילה לשוכן מרומים:

ריבון העולמים זכנו ליטול מאותם ימי גבורה והוד של מלחמת ששת הימים את יסודות אהבת האחים מבית ואת העוז והגבורה כלפי חוץ.

"לשלוש ירושלים" אנו נכספים : זהו השלום שיקד על שפתי הלוחמים, שמסרו נפשם על גאולת ירושלים :
"שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך
יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך
למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך
למען בית ה' א-לוהינו אבקשה טוב לך".

חנן פורת